

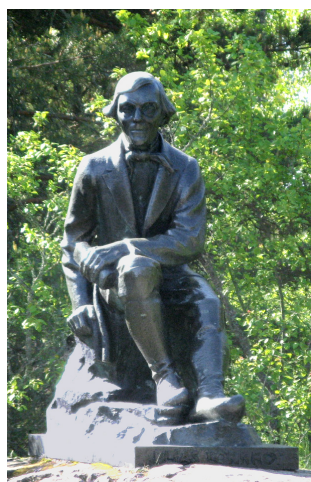
Η ΚΑΛΕΒΑΛΑ

Μιλήσαμε πολλές φορές απ' αυτήν τη στήλη για τη λογοτεχνία των Φιλανδών και κυρίως για τη δημοτική ποίηση και τα παραμύθια τους, καθώς και για το μεγαλύτερο μυθιστόρημα της λογοτεχνίας, τα *Εφτά αδέρφια* του Άλεξισ Κίβι. Ήταν μεγάλη παράλειψη να μη μιλήσουμε για το φημισμένο έπος της *Κάλεβάλας*, που καθιέρωσε τη φιλανδική γλώσσα για εκφραστικό όργανο της πνευματικής ζωής των Φιλανδών.

Οι Φιλανδοί ήσαν επί πέντε αιώνες υποταγμένοι στους Σουηδούς. Επομένως η επίσημη γλώσσα της διοικήσεως, της επιστήμης και της λογοτεχνίας ήσαν η σουηδική. Μόλις στα 1770 εξεδόθη η πρώτη εφημερίδα στη φιλανδική γλώσσα¹.

Κάτι, που ίσως δεν το περιμέναμε, είναι, πως στο πανεπιστήμιο του Τούρκου διδασκόταν η ελληνική φιλολογία μαζί με τη λατινική, πως ο μεγαλύτερος φιλανδός ποιητής, που έγραψε στη σουηδική, ο **Ρούνεμπεργκ**, υπήρξε καθηγητής της αρχαίας ελληνικής φιλολογίας και πως ο αρχαιότερος από τους Φιλανδούς ποιητές, ο **Γιόχαν Πασουλίνους Λίλλιενστεντ** (1655-1732) έγραψε ένα μεγάλο ποίημα για τις ομορφιές τα Φιλανδίας στην... ελληνική γλώσσα και το μετέφρασε ο ίδιος και στη σουηδική.

Ένας ρεαλιστής κοινωνικοφιλόσοφος, στην εποχή που ο ρομαντισμός «εμαίνεται» στη Φιλανδία, κατώρθωσε (ύστερα από μακροχρόνιους αγώνες, ζητώντας να μορφώσει το λαό και να του ξυπνήσει την εθνική του συνείδηση) να κάνει το κράτος ν' αναγνωρίσει τη φιννική γλώσσα ισότιμη με τη σουηδική σ' όλα τα φαινόμενα της δημοσίας και της πνευματικής ζωής.

Ελίας Λέννροτ.

Και τότε έδωσε στο ζήτημα αυτό την τελειωτική νίκη ο Ηλίας Λέννροτ, ο «Φιλανδός Όμηρος», όπως τον λένε (1802-1884).

Ο Λέννροτ ήταν γιός ενός ράφτη σε κάποιο χωριό. Αφού τελείωσε το γυμνάσιο, γράφτηκε στο πανεπιστήμιο, όπου δεν άργησε να δείξει μεγάλο ενδιαφέρον για τη λαϊκή ποίηση. Αυτή η στροφή των ποιητών και των επιστημόνων στη γλώσσα του λαού και στα λογο-

τεχνικά του προϊόντα είναι γενικό φαινόμενο σ' όλους τους λαούς αυτήν την εποχή. Ο Λέννροτ σπούδασε φιλολογία και ιατρική. Στο αναμεταξύ έκανε ταξίδια στην Καρελία και στο Σάβο, όπου μάζεψε πολλά δημοτικά τραγούδια και τα εξέδωσε με τον τίτλο *Κάντελε* (=Λύρα). Αργότερα εγκατεστάθηκε στο Κάγιασι, ένα χωριό κοντά στη ρωσική Καρελία, κ' εκεί συνεχίζοντας τη συλλογή των δημοτικών ασμάτων κατώρθωσε να μάζη περί τα 2.500. Αυτά τα τραγούδια τα συνάρμοσε αναμεταξύ τους κ' έκανε στην αρχή τρεις επικούς κύκλους με κεντρικόν ήρωα κάθε κύκλου ένα μυθολογικό πρόσωπο. Ύστερα όμως ένωσε τους τρεις αυτούς κύκλους κ' έκανε ένα μεγάλο έπος, ενιαίο με τον τίτλο *Κάλεβάλα*. Η *Κάλεβάλα* είναι χωρισμένη σε 32 άσματα και αποτελείται από 12.078 στίχους. Το έργο αυτό, που δημοσιεύτηκε στα 1835, είχε μεγάλη επιτυχία μεταξύ των μορφωμένων Φιλανδών. Ωστόσο περάσανε 12 χρόνια όσο να πωληθούν τα 500 αντίτυπα του! Το έπος αυτό πολύ γρήγορα ξεπέρασε τα σύνορα τα πατρίδας του. Και στα 1845 ο Λεουζώ λε Ντυκ² το μετέφρασε στη γαλλική κ' ο περίφημος Γκριμ ετόνισε στη Γερμανία τη μεγάλη ποιητική του αξία.

Ο Λέννροτ ενθουσιασμένος για την επιτυχία του ξαναδούλεψε το έπος του και στα 1849 έκανε δεύτερη έκδοση. Η δεύτερη αυτή *Κάλεβάλα* χωρίζεται σε 50 άσματα κ' αποτελείται από 22.795 στίχους. Αλλά με τη νέα της μορφή η *Κάλεβάλα* έγινε πολύ μεγάλη, έχασε την ενότητά της και τη σαφήνειά της.

Ότι θυμίζει ελληνική μυθολογία σ' αυτήν την εποποιία είναι πως οι ήρωές της πολεμούν περισσότερο με το τραγούδι παρά με το σπαθί, όπως ο Απόλλων έχτισε κάποτε τα τείχη των Θηβών με τους ήχους της λύρας του. Ο Βαϊναμόινεν είναι ο πιο δυνατός από όλους τους ήρωες του έπους. Ξεπρνά τους άλλους με την πείρα του, τη σοφία του και την αξιωσύνη του τραγουδιού του. Είναι πολλά χρόνια που το περιοδικό *Διόνυσος* του Δ. Χατζοπούλου και του Γιάννη Καμπύση δημοσίευσε μεταφρασμένο σε οχτασύλλαβους τροχαϊκούς στίχους ένα μικρό απόσπασμα από την *Κάλεβάλα*, όπου γίνεται λόγος για το τραγούδι του Βαϊναμόινεν. Από το κομμάτι αυτό μπορεί κανείς αληθινά να εκτιμήσει την ποιητική δύναμη του έπους και τη μεγάλη φαντασία του φιλανδικού λαού.

Τ.κ. Ζ. [Κώστας Βάρναλης]
Πρωία, 15 Απριλίου 1940

¹ Η πρώτη εφημερίδα στη φιλανδική γλώσσα, η Suomenkieliset Tieto-Sanomat [Φινλανδόφωνες Ειδήσεις], εξεδόθη το 1776 από τον Άντερς Λιζέλιους [Anders Lizelius, 1708-1795].

² La Finlande. Son histoire primitive, sa Mythologie, sa Poésie épique avec la traduction complète de sa grande épopée, μτφρ. Louis Léouzon Le Duc. (Μετάφραση σε πεζό της πρώτης έκδοσης του έπους. Το 1867 μετέφρασε τη δεύτερη, συμπληρωμένη έκδοση, πάλι σε πεζό).

Βαΐναμόινεν ο γέρος
τη μια μέρα μες στα βάλτα,
δεύτερη στη λίμνη λάμνει
και στη θάλασσα την τρίτη
πα στου λαυρακιού τον ώμο

5

και στου σολωμού τη ράχη.
Και ρωτάει εκεί το γιο του:
- Στέκομαι σε πέτρα ή ξύλο
ή στου λαβρακιού τον ώμο
και στου σολωμού τη ράχη;

10

Βαΐναμόινεν ο γέρος
μπήγει στο νερό το ξίφος
και σε δύο το ψάρι κόβει:
Σέρνει επάνω το κεφάλι,
την ουρά στο κυμ' αφήνει.

15

Το γυρίζει, το κοιτάζει:
«Τι μπορεί απ' αυτό να γίνη;
Τι μπορεί ο χαλκιάς να φκιάση;»
Βαΐναμόινεν ο γέρος
γίνεται χαλκιάς ατός του.

20

κάνει απ' τα πλευρά την άρπα
και την κάντελε απ' τη ράχη
κί απ' την κεφαλή τη λύρα.
Μα από πού οι χορδές τα λύρας;
- Απ' την κώμη της Καλέβας!

25

Κί έτσι λέει στο γιο του ο γέρος·
-Φέρε μου την κάντελέ μου
στ' ασκημένα δάχτυλά μου,
στα συνηθισμένα χέρια.
Η χαρά παντού σκορπιέται,

30

γέλιο απανωτά στο γέλιο,
'Όταν παίζη ο Βαΐναμόινεν
με την κάντελε³, την άρπα
και με τις χορδές της λύρας.
Κάθε ζωντανό απ' τα δάση

35

με φτερά και πόδια τρέχει,
δεν απόμεινε κανένα
να μην πάη εκεί ν' ακούση,
όταν παίζη ο Βαΐναμόινεν
με την κάντελε, την άρπα

40

και με τις χορδές της λύρας.
Κ' η αρκούδα με τα στήθη
πάνου στις φραγές σκοντάβει,
όταν παίζη ο Βαΐναμόινεν
με την κάντελε, την άρπα

45

και με τις χορδές της λύρας.
Και του δάσου ο πατέρας
τα παπούτσια του στολίζει,
με τις κόκκινες κορδέλλες,
όταν παίζη ο Βαΐναμόινεν

50

με την κάντελε, την άρπα.
Του νερού η καλή μητέρα
βάζει τις γαλάζιες κάλτσες
και στη χλωρασιά καθίζει
για ν' ακούση το τραγούδι,

55

όταν παίζη ο Βαΐναμόινεν
με την κάντελε, την άρπα
και με τις χορδές της λύρας.
Και του ίδιου Βαΐναμόινεν
δάκρυα τρέχουν απ' τα μάτια,

60

δάκρυα πιο χοντρά από μούρα
πιο χοντρά απ' αβγά μπεκάτσας
στα πλατειά του στήθη απάνω
κί απ' τα στήθια του στο γόνα
κί απ' τα γόνατα στα πόδια.

65

Και μουσκεύουν του τα δάκρυα,
που ως μαργαριτάρια λάμπουν,
πέντε μάλλινες φλοκάτες
κί ως οχτώ φορέματά του.

70

³ Η κάντελε είναι το εθνικό όργανο των Φιλλανδών και των άλλων βαλτικών λαών. Είναι ένα είδος κιθάρας με 5 χορδές. (σ.τ.σ.)